

mindezt sikeresen megtehessük, arra ismét lényeges előfeltétel — a műveltség és szakszerű kiképzés. Ez képezi egyedül biztos alapját és kezdetét minden javulásnak. Enélkül nem leszünk képesek állapotainkat és viszonyainkat tisztán felismerni, sem bajainknak valódi okát és fészket felfedezni; tehát nem is leszünk képesek a hiányokat kellően orvosolni, a javasolt segédszereket valódi értékük szerint méltányolni és helyesen alkalmazni; olyanok leszünk, mint a sötétben botorkáló ember, ki ép keze s lába daczára nem tud eligazodni, mert a világosság hiánya miatt sem helyzetét, sem irányát felismerni nem képes.

Adjunk értelmiséget gazdaságunknak, terjeszszük a szakképzést, gyujtsuk meg a tudomány fáklyáját, s a felvilágosodott gazda majd ismét kilábol azon szerencsétlen helyzetből, melybe részint ellenséges külviszonyok, részint saját tudatlansága vezette.

Turonyi.

Árvamegye erdőségei.

Irta Zordfalvi Antal.

(Folytatás.)

Az árvai uradalom erdőségei.

Természetes állapot.

Ezen uradalom erdőségei egyáltalában nem képeznek szakadatlan összefüggésben levő erdőszletet, hanem a megye szelében, hosszában eldarabolva — legnagyobb összefüggésben mégis a megye éjszaknyugati és nyugati oldalán terülnek el.

Ezen erdők — az itt divó megnevezések szerint, ligetiekre és havasiakra oszlanak, az elsők alatt a lapályon, előhegységeken s a helységekhez közelebb fekvők, míg az utóbbiak alatt a tekintélyesb magaslatokat elfoglalók, és a tenyészeti határ közelében elterülők értetnek.

Az állabok egyáltalában igen egyenetlen korfokozatuak, s nem ritkán szabálytalan zárlatuak; mely körülmény az itt létezett szállaló gazdasátnak eredménye.

A fanevek elegyaránya körülbelől következő: a tömegnek 0.₃ bükk, 0.₅ luczfenyő, 0.₁ jegenyefenyő és 0.₁ különféle más fanevekből áll.

Gazdászati és kereskedelmi viszonyok.

Az erdők kezelése körüli teendőket 1 erdőmester, 2 gyakornok, 1 ellenőrködő erdőtiszt, 1 erdőbecsnök, 7 pagonygondár, 4 alerdős (számuk 7-re fog kiegészített), 7 segéderdész, 7 erdőőr, 66 erdőkerülő s 1 fogdaőr teljesíti.

Az uradalom összes erdőterülete az erdőgondárságok között következőkép oszlik meg :

A pagonygondárság n e v e	T é r f o g a t					
	Havasi erdő		Ligeti erdő		Havasi legelő	
	k. hold	□ öl	k. hold	□ öl	k. hold	□ öl
Párnicza	2111	929	2458	867	3001	585
Árvaváralja	1829	1276 ¹ / ₂	2628	666	938	291
Podbjel	5419	113	1194	569	5203	588
Vitanova	3331	1355 ¹ / ₂	1183	1324	1342	54 ¹ / ₂
Polhora	10900	1267	1243	983	3733	372
Mutne	6787	417 ¹ / ₂	1060	346	3400	186 ¹ / ₂
Zakamene	8112	343	126	361	4147	584
összesen	38492	903 ¹ / ₂	9905	316	21765	1061

E kizárólag szálerdőkép kezelt erdőségek termékeit, a tutaj-, rönkö- és tűzifa képezi.

Az évi fatermés az 1864-ben kötött bérszerződés életbelépteig 3—3 évi szerződési tartamra (ezen szerződési tartam legutóbbi időben 6 évre emeltetett) a többet ígérő vállalkozónak adatott el. Az ide vonatkozó szerződés fővonásaiban következőleg hangzott :

Az uradalom kötelezi magát, az évenként a szerződési csatolmányban megjelölt vágásokban, saját költségén vágandó szál- és rönköfát, nem különben a hosztolt tönköket s kérget, a szerződéshez mellékelt árjegyzék szerint és tisztí járulék czime alatt minden forint után számítandó 6²/₃ ‰ mellett a vevőknek átadni.

Azok a görbe, rothadt vagy a meghatározott méretet meg nem ütő szál- s rönköfát nem kötelesek átvenni.

A felelősség a szál- és rönköfa levágatása után azonnal minden tekintetben s esetben a vevőkre megyen át, s ilyen eset fölmerülésével a fizetendő árakra nézve a gyelezési jegyzőkönyvek szolgálódnak zsinórmértékül.

A faanyagot, valamint a parti rakhelyeken, úgy a vágásokban is az ejtés évében kötelesek a vevők átvenni ; a termékek az ejtés utáni második télnél tovább a vágásban semmi szín alatt nem maradhatnak.

A fuvarozás által minden az erdőben okozandó kár a vevők által minden kifogás nélkül megtérítendő.

Az átadott s illetőleg átvett tönköket az uradalmi fűrészgépeken szabad fölszeldeltetni, — mindenekelőtt azonban az uradalmi szükséglet fedezésére igényelt fűrészelt anyag fog kiállítatni.

A vevők kötelesek az illető uradalmi tiszték által foganatosított faátadás után, az átvett faanyagért járuló pénzösszeget illetékes fölszámítás szerint — 14 nap alatt az uradalmi pénztárba lefizetni, ellen esetben nemcsak biztosítékuk (ez az utóbbi időben 6300 o. é. ft. volt) vész el, hanem a ki nem fizetett faanyag is az uradalom birtokába megy át, a nélkül, hogy a már erre befektetett pénzösszeg megtérítették, — a szerződés pedig további kötelező erejét veszíti.

Ha a faeregetés vagy ejtésnél némely törzsek eltörnének, vagy megromlanának, ez azonnal az illető kezelőnek bejelentendő, nehogy a vevők méltánytalanul terheltessenek.

A bélyegilletményt, valamint minden ezen vállalatból eredő adót és terheket a vevők kötelesek viselni.

Az uradalomnak szabadságában áll, a szerződési mellékletben meghatározott vágásokat — azon esetben, ha erre kényszerülne, — másokkal főlceserélni.

Bővebb áttekintésül az évi fatermés mennyiség- s minőségére nézve szolgáljon a következő I. kimutatás: (115. lapon)

Az itt divó s az I. alatti kimutatásban előforduló megnevezésekre nézve álljon itt magyarázatul a következő.

Rönkőfa alatt azon erősebb méretű törzsek értetnek, melyekből kiválóan s előnnyel tönkök készíttetnek.

Gerendásfa az, hol a törzs hosszúsága 9—12°

vastagsága pedig 8—15''

Félgerendás fa, hol a törzs hosszúsága 9—10°

vastagsága 7—10''

Közönséges, hol a törzs hosszúsága 7—9°

vastagsága pedig 4—9''

Végre kettős s hármastönköknek azon erős méretű 5—7¹/₂ öl hosszú törzseket nevezzük, melyekből 2—3 darab 2¹/₂ öles rönköket készítünk, és a melyek csak a leusztatás megkönnyebbitése céljából hagyatnak meg ily hosszúaknak. A kimutatott többi áruk elnevezései hazaszerte ösmeretesek.

Kereskedelmi szempontból az uradalomra nézve igen kedvezők a következő viszonyok:

- 1) hogy több községnek nincsen erdeje ;
- 2) hogy valamint a községek, úgy a földbirtokosság is nem igen bír vágható állabbal, s ha bír is, hiányzanak abból az erősebb méretű törzsek ;
- 3) a szomszéd Gácsország több községének lakóit, valamint némi részben a Gácsországban fekvő zakopanei vasgyárat is fogyasztói közé számítja ;
- 4) a határos Liptómegyében a fának 80—100°/_o-kal magasabban áll az ára.

Azonban a mily jótékony hatásuak az említett viszonyok, ép oly kedvezőtlen azon körülmény, miszerint több oly hosszú völgyet számít az uradalom sajátjához, a mely 3—4 mértföldnyire esik az uszapatakhöz, s néhol a lejtők oly meredek, hogy a 45° hajlást is elérik. — E völgy ugyan mindannyi bővelkedik vízzel, azonban oly lapos partu s köves medrű, hogy az usztatást egyáltalában nem engedik meg, — szekérfuvar pedig igen költséges. Ebben rejlik oka leginkább azon nagyszerű különbségnek, mely Árva- s Liptómegye faárjai között létezik.

A mi a faárakat, a s a munka meg a fuvarbért illeti, az itt a vágások kedvező s kedvezőtlen fekvésétől függ.

Az e részt főnálló maximum- és minimumra nézve adjanak fölvilágosítást a következő II. III. és IV táblák (117. 118. l.)

Jogi és szolgalmi viszonyok.

Minthogy ezen erdőségek más javadalmakkal egyetemben az árvai vár birtokának kiegészítő részét képezék, — e fejezetben nekünk az árvai vár története szolgál irányadóul.

Az árpádházi királyok korából fölmaradt történelmi adatok, a ködlepelt — melybe a vár vidékével együtt burkolódik — nem lebentik föl, és az újabb kutatásoknak csak annyit sikerült kimutatni, hogy itt a szarmatikus tót pogányság térítésével foglalkozó templomcsok székeltek 1076—1290 évig.

1323-ban a vár Donch zólyomi grófé, kitől 1334-ben kicserélés útján királyi birtokba jutott. 1355-ben Nagy-Lajos Dömének, Batu fiának és Dénesnek, Ladán fiának, az e várhoz tartozó erdőből ott, hol a Horochju és Javanuk patakja összefoly, 6 ekényi földet adományozott. — Ugyane nagy fejedelmünk 1369-ben az erdőnek egy részét meg akarván népesíteni, minden itt megtelepülőnek 24 évi adómentességet ígér, és az ide költözködést megengedi mindenkinek.

1380-ban a várat Kazzai János és László kezében találjuk, azon-

II. Az árvai uradalom erdei termékeinek árjegyzéke.

	A z á r a k			
	Legkevesbje		Legtöbbje	
	frt.	kr.	frt.	kr.
Vágásokban a vevő által kiállítva.				
Ép épületi fa köblábanként	—	5:3	—	10:6
Selejtes „ vagy rönkö köblábanként	—	3:8	—	7:5
Kemény szerszámfa „	—	6:7	—	12:0
„ tüzi fa „	—	0:8	—	3:0
Lágy „	—	0:5	—	2:0
A raktárakban.				
Kemény hasábfa ölenkint (1 ^o 6'' hosszú s magas 3' mély	3	—	4	80
Lágy hasábfa ölenk. (1 ^o 6'' h. s magas, 3' mély	2	22	3	50
1000 darab 20'' zsidely	7	—	8	—
1 darab 6'' fenyő kötfa	1	12	—	—
1 „ 2'' „ padlódeszka	—	56	—	64
1 „ 5/4'' „ deszka	—	41	—	47
1 „ 5/4'' „ „	—	37	—	42
1 „ 3/4'' „ „	—	30	—	34
1 „ 3/4'' „ „	—	24	—	27
1 „ 3/4'' „ jó fenyő lécz	—	8	—	9
1 „ jó széldeszka	—	9	—	—
1 mérő kemény szén	—	24	—	34
1 „ lágy „	—	20	—	25
1 „ vegyes „	—	22	—	30

III. a) A szálfa és rönkönek készítési és szállítási ára.

Hossza	S z á l f a				Rönköfa		2 ¹ / ₂ ^o hosszú rönkö				Megjegyzés	
	Átmérője		Ejtés- s hántásbére		Hengerítésbére		legkevesbje		legtöbbje			fuvarb.
	k.-láb.	legkevesbje	legtöbbje	legkevesbje	legtöbbje	legkevesbje	legtöbbje					
12	7-12	13	13	} 0:8 4:0	33-40	25	31-36	29	12-14	} 0:7 3:4	A távolság minimuma 2 ¹ / ₄ , maximuma pedig 3 ¹ / ₄ mértföldre tehető (a fuvarozásra nézve)	
11	7-11	11	10		25-32	21	24-30	21	9-12			
10	6-10	9	8		21-24	12 ¹ / ₂	20-23	12 ¹ / ₂	6-8			
9	6-9	7	6		18-20	11	16-19	9	2 ¹ / ₂ -6			
8	5-8	5 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂		16-17	7 ¹ / ₂	12-15	5	1 ¹ / ₂ -2 ¹ / ₂			
7	4-7	4 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂		15	7	8-11	2 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂			
6	4-6	3 ¹ / ₂	1		13-14	5 ¹ / ₂						
Evedző	2:2			12	4							
Pózna	1-1 ¹ / ₂											

b) A tüzi fa-, zsindely-, szén- és fűrészárúnak szállítási ára.

	Munkabér		Fuvarbér				Usztatásbér		A vizbőltetés és öltés bére
			legkevesbje		legtöbbje		2 ³ / ₈	3 ² / ₃	
			2 ¹ / ₄ —4 mértföldnyi távolságra				mértföldnyi távolságra		
ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	krajczárokban			
1000 db 20'' zsindely 4—5'' sz.	2	—	—	10	1	05	—	—	
Egy öl kemény hasábfá	—	66	—	42	2	91	35	42	16
„ lágý „	—	60	—	35	2	30	28	35	12
Egy mérő (bárminő) szén	—	4·2	—	01	—	08	—	—	
1 db. 2' padlódeszka	—	2·18	—	—	—	08	—	—	
„ 4/4'' lécz	—	0·44	—	—	—	01	—	—	
„ 6/4'' jó deszka } 2 ¹ / ₂ h.	—	1·75	—	—	—	06	—	—	
„ 5/4'' „	—	1·75	—	—	—	05	—	—	
„ 4/4'' „	—	1·75	—	—	—	04	—	—	
„ 3/4'' „	—	1·75	—	—	—	03	—	—	

IV. c) Talpkötés- s usztatásbér.

	Usztatási bére						Talpkötésbér	
	Az Árva folyón			Patakokon				
	3 ¹ / ₄	6 ² / ₄	2 ¹ / ₄					
mértföld. távolságra								
	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
6 ⁰ hosszú talp	—	50	1	—	1	—	}	90
7 ⁰ „ „	—	50	1	—	1	20		
8 ⁰ „ „	—	70	1	10	1	40		
9 ⁰ „ „	—	70	1	20	1	70	}	1
10 ⁰ „ „	1	—	1	40	2	20		
11 ⁰ „ „	1	20	2	—	—	—		
12 ⁰ „ „	1	30	2	—	—	—	}	35
13 ⁰ „ „	1	30	—	—	—	—		
1 darab 11 ⁰ —12 ⁰ hosszú szálfá	—	—	—	—	—	35		
12 ⁰ —13 ⁰ hosszú s 18''-nyí talp	1	40	—	—	—	—	}	14
1 darab 2 ¹ / ₂ —3 ⁰ hosszú tönk	—	10	—	—	—	—		
Talprakodási bér.								
1 öl 3' kemény hasábfá	—	—	—	—	—	—	35	—
100 hüvelyk fűrészáru	—	—	—	—	—	—	14	—

Jegyzet. Magáért a teher szállításáért mi sem fizettetik.

ban már 1395-ben László opuliai hercege. 1409-ben pedig Gara Miklós tulajdona volt. — 1426-ban Balusky Endre a vár ura.

A husziták rakonezátlanzkodása idejében Komorovszky Péter e várat a vidék egyéb erősségeivel együtt elfoglalá, kitől Mátyás — vért kimérendő — 8000 fton visszaváltá, s így lőn ismét e vár javadalmaival együtt királyi birtok, egész 1487-ig, midőn Mátyás e várat egész Árvamegyével Korvin Jánosnak adja, ki később bizonyos összegért lomniczai Horváth Mihálynak engedi át; ennek özvegyétől megint Szapolyai István nádor özvegye és fiai váltják meg, 1526-ban Szapolyai János király birta azt magánvagyonként. — 1534-ben Dubova János és Kosztká Miklós árvai várnagy János királytól Ferdinándhoz pártolván át, több várral együtt az árvait is megkapták, s egyezkedtek, miszerint Dubova Árvát nyerje, a többi pedig a Kosztkáé legyen. — Dubova erre nem sokára utód nélkül halván el, Árva ismét a koronára szállott.

1560-ban Thurzó Ferencz nyitrai püspök elhagyván székét, Kosztkának Borbála nevű leányával összekelvén, 12 évi püspöksége alatt szerzett pénzén e várat Ferdinánd királytól megvette. — És így jutott e vár a hozzátartozó javadalmakkal együtt a Thurzók birtokába urainak oly hosszú sora után.

Thurzó György a későbbi hatalmas nádor 1606-ban e várat a hozzátartozókkal együtt érdemei méltánylása fejében, maga és utódjai részére örök időkre adományozásként kapja a királytól, és ez magiglan is örökösei osztatlan birtokát képezi, — végrendeletileg kimondott abbeli kívánata következtén: miszerint az uradalmat örökösei soha fel ne darabolhassák, hanem csak a közös jövedelemben osztozának. — Ezek alapján jelenlegi birtokosai herceg Eszterházy, Cziráky, Dessewffy, Pálffy, Csáky, Keglevich, Zichy grófok, Révay, Palochay, Berzeviczy, Ghilányi bárók, Abaffy, Juszty, Geőcz-Latinovics családok, a magas kincstár — birván Thurzó Kata részét, miután férje az 1670-iki összeesküvésbeni részvétellel vádoltatván, osztályrésze lefoglaltatott, — és többen.

Az uradalom birtokosainak sokszoros változása, s azon körülmény daczára, hogy a legujabb időkig ez erdők úgy szólván semmi értékkel sem bírtak, továbbá hogy e megye népe ősi idők óta üzte az állattenyésztést és kereskedést, és így nagy kiterjedésű legelőket szükségelt, — az erdei szolgálmányok még sem nyertek valami nagy kiterjedést, mert kivéve Alsó-Kubin mezővárosát, melynek fajzása 160 öl hasábfát s 90 db. rönköt tesz ki, — a többi 18 község

jogosultsága az épületfának ismert megszorítások melletti kiszolgáltatásán kívül, csupán csak a vágásokban visszamaradó rözse-, galy-, s egy szóval olyan fából áll, mely ez idén kezelési vagy forgalmi czikket nem képezhet. A vizontszolgálat telkenként 1 öl fának meghatározott távolságra való fuvarozása, — a zsellérekre nézve pedig 1 öl fa vágásából áll; az uradalom ebbeli jogával azonban nem él, s annak pénzbeli értékét csak is perre került szolgalmi megváltásoknál veszi igénybe. — A faizási szolgálat megváltására nézve, eddigelé barátságos egyezség 5 községgel létesült, s az ennek folytán kiszolgált erdőterület maximuma telkenként 3 holdra rug.

(Folytatása következik.)

A tharandi gazdasági és erdészeti akademiával összekapcsolt vegytani műhelyben tett vegyvizsgálatok, talajtani és növényélettani észleletek. *)

Közli Kodolányi Antal.

Stöckhardt Adolf genialis vegyész és író „Chemische Ackersmann“ czimű természettani folyó iratának 1866-ik évi 3. füzetében a tharandi akademia fenállásának közelgő 50 éves jubileumára készített emlékiratából, kivonatképen az ezen akademiával 17 év óta összekötött földmívelési-vegytani műhelyben tett vegyvizsgálatok-, talajtani és növényélettani észleletekről igen érdekes és tanulságos összeállítást közöl.

Az alábbiakban e nagybecsű közlemény nevezetesebb, általánosh gazdasági s erdészeti becsesel bíró pontjait kívánom — néhány jegyzet kíséretében bemutatni.

1. Több fajta, Rochsburg és Penig vidékén található kőzetek vegyvizsgálata következő eredményt mutatott: %-ban kifejezve volt

	káli	nátron	mész	keserföld	vilsav
a granitban	4.75	3.47	0.47	0.35	0.58
a szemeglében (granulit)	6.83	1.88	1.53	0.43	0.63
a zagylában (gneisz)	5.90	3.28	0.76	1.09	0.70
a földpátban	7.37	4.61	0.47	0.20	1.70

E számok igen szembetűnőleg mutatják, hogy a különféle fajta kőzetekben a növény táplálkozására szükséges egyes ásványi alkészkek

*) Felolvastattott a magyar természettudományi társulat 1866 nov. 14-én tartott ülésében.